

Tradice a současnost masarykovských studií

Akademie věd
České republiky

mua

MASARYKŮV ÚSTAV
A ARCHIV AV ČR, v.v.i.

věda

120

kolem
nás
prostory
společné
paměti

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., (MÚA) vznikl v roce 2006 sloučením dvou do té doby samostatných pracovišť – Masarykova ústavu AV ČR a Archivu AV ČR. Od roku 2007 byl transformován do formy veřejné výzkumné instituce. Jedním z hlavních úkolů pracoviště je původní základní a aplikovaný výzkum v oblasti moderních českých a československých dějin ve středoevropském kontextu zhruba mezi lety 1848–1948 (jednou z oblastí výzkumu je život a dílo prezidentů T. G. Masaryka a E. Beneše); moderních dějin vzdělanosti, vědy a vědeckých institucí na území českých zemí; dějin středověké a raně novověké kodikologie a obecněji středověké problematiky; rozvíjení teorie a metodologie archivnictví. Pracovníci ústavu řeší účelové projekty výzkumu a vývoje od národních i mezinárodních poskytovatelů, pravidelně publikují výsledky své práce v ČR i v zahraničí a seznamují s nimi prostřednictvím odborných konferencí a workshopů, často ve spolupráci s národními či mezinárodními partnery. Nedílnou součástí činnosti pracoviště je popularizace výsledků výzkumu, vedení doktorských studentů i podíl na širší univerzitní výuce.

Dalším úkolem MÚA je předarchivní péče a odborný metodický dohled nad spisovou službou v rámci AV ČR a jejích pracovišť: MÚA shromažďuje a zpracovává spisový materiál Akademie věd, archivní fondy předchozích vědeckých institucí a osobní fondy vědců působících na území dnešní České republiky. Ze svých fondů poskytuje zpětně informace nutné pro fungování orgánů a pracovišť AV ČR a orgánů státní správy a zpřístupňuje archivní sbírky badatelské veřejnosti. Archivní část MÚA rovněž spravuje osobní archivní fondy T. G. Masaryka, Edvarda Beneše a jejich spolupracovníků a rodinných příslušníků. Vedle cenných archivních sbírek spravuje ústav i jedinečnou Knihovnu Tomáše G. Masaryka, která čítá kolem 190 000 svazků. Představuje ojedinělý soubor z velké části vědecké literatury ke studiu evropských dějin a kultury 19. a první poloviny 20. století. Knihovna zahrnuje i desetitisícovou unikátní kolekci starých tisků.

Z historie Ústavu T. G. Masaryka

„Přání, aby má soukromá knihovna, archiv a museum tvořily i nadále samostatný celek a pracovní středisko v oborech, v nichž jsem sám pracoval, vedlo mě k rozhodnutí založit nadání, které by pro budoucnost zajišťovalo existenci a funkci těchto objektů v samostatném kulturním ústavu. Zřizují tedy touto listinou nadání a určuji v ní jeho jméno, sídlo, věcný základ (jmění), účel a zásady správy...“

Těmito slovy uvedl prezident Masaryk *Věnovací listinu*, jejímž podpisem založil 23. července 1932 nadační instituci Ústav T. G. Masaryka, která měla napříště pečovat o jeho hmotný a duchovní odkaz. Daroval jí svůj osobní archiv, svoji soukromou knihovnu a sbírku darů, které ve své prezidentské funkci dostal (tzv. muzeum), a zabezpečil ji na tu dobu značnou finanční dotací v celkové výši 13 070 500 Kč.

V zakladatelových intencích měl ústav pečovat o archivní fondy, jež vznikly během Masarykova vědeckého a politického působení a obsahovaly významný dokumentární materiál k novodobým českým dějinám, a po desetiletí soustavně budovanou knihovnu, čítající v roce 1932 na sedmdesát tisíc svazků a představující jednu z největších soukromých knižních sbírek ve střední Evropě. Zatímco archiv měl mimořádnou politicko-historickou cenu, knihovna představovala jedinečnou hodnotu kulturní: soustřeďovala bohatou literaturu ze všech vědních oblastí, jimž Masaryk věnoval svoji pozornost (filozofie, sociologie, politické vědy, historie, literární historie, teologie, psychologie, právo), ale též soudobou domácí a zahraniční beletrii a celé ročníky různých periodik. Tyto fondy měl ústav zpřístupnit ke studijním účelům, knihovnu dále systematicky doplňovat, edičně připravovat a vydávat zakladatelovy spisy, rozvíjet a podporovat badatelskou a publikační činnost v oborech, kterými se Masaryk zabýval.

Vedení ústavu převzalo sedmičlenné kuratorium, které prezident jmenoval z osobností těšících se jeho důvěře: tvořili je prezidentova dcera Alice Masaryková, ministr zahraničí Edvard Beneš, prezidentův soukromý knihovník Oskar Odstrčil, literární tajemník, archivář a editor Masarykových spisů Vasil Kaprálek Škrach, právník, politik a důvěrný přítel Masarykovy rodiny František Veselý, přírodovědec a filozof Emanuel Rádl a prezidentův osobní tajemník Antonín Schenk. Faktickým řízením ústavu byli pověřeni V. K. Škrach a O. Odstrčil, přičemž Škrach byl považován za ředitele a Odstrčil za jeho zástupce. Tak vznikla historicky první „prezidentská knihovna“ v Evropě.

Činnost ústavu však byla prakticky zahájena až v polovině třicátých let. Do roku 1938 sídlil na Pražském hradě, kde byla deponována převážná část rozsáhlé Masarykovy knihovny (údajně v sedmnácti místnostech), zatímco hlavní část archivu se nacházela na lánském zámku. Vystávala naléhavá potřeba vybudovat vlastní účelnou budovu instituce, kde by byly definitivně uloženy, uspořádány a badatelům zpřístupněny všechny sbírky a kde by se plně rozvinula ediční, badatelská i popularizační práce, pořádaly přednášky, semináře, kurzy. V roce 1935 věnovala československá vláda ústavu pozemek v západní části Letenské pláně v sousedství plánovaného nového sídla Národní galerie. Vzápětí vypracovali dva přední čeští

Zaměstnanci Ústavu T. G. Masaryka v roce 1935; stojící třetí zleva V. K. Škrach, čtvrtý Oskar Odstrčil

architekti, Josef Gočár a Bohumír Kozák, své projekty reprezentativního areálu ústavu a předpokládalo se, že by stavební práce mohly být zahájeny počátkem roku 1937. Stavba však byla pozastavena a odsunuta především pro zásadní nesouhlas Alice Masarykové s umístěním ústavu na Letenské pláni. Prezident Beneš, v té době předseda kuratoria, záhy prohlásil toto zaváhání za fundamentální chybu, v čemž mu budoucnost dala za pravdu: absence vlastní adekvátní budovy fatálně poznamenala další osudy ústavu.

Po mnichovských událostech a abdikaci prezidenta Beneše byl ústav narychlo přestěhován z Pražského hradu do novostavby činžovního domu čp. 713 ve Verdunské ulici v Bubenči, který kuratorium v říjnu 1938 zakoupilo. V nevyhovujících prostorách šestnácti bytových jednotek byla uskladněna celá Masarykova knihovna (tehdy čítající asi 110 tisíc svazků), v lednu 1939 též archiv, přivezený z Lán, počátkem roku 1939 muzeum darů z Pražského hradu a v dubnu a květnu 1939 i filozofická knihovna Rudolfa Hirsche z Plzně (asi 60 tisíc svazků, z toho 10 tisíc starých tisků), zakoupená roku 1938 na původní podnět prezidenta Masaryka.

Situace ústavu se dále podstatně zhoršila za německé okupace, kdy se ocitl v centru pozornosti nacistických úřadů a posléze i gestapa. Dne 20. června 1940 byl pro aktivní odbojovou činnost zatčen V. K. Škrach (v květnu 1943 byl v Berlíně popraven). Krátce nato, 4. července 1940, byl ústav přejmenován na Studijní knihovnu filozofickou, dosavadní kuratorium bylo suspendováno a jeho pravomoci převzal úřední kurátor jmenovaný protektorátním ministerstvem školství a národní

osvěty. V omezeném režimu přežívala pak instituce ještě deset měsíců, než bylo 30. dubna 1941 její sídlo obsazeno gestapem, sbírky uloženy v depozitářích pražské Univerzitní knihovny v Klementinu a do vyklizeného domu se nastěhovaly rodiny pracovníků gestapa. Většina zaměstnanců byla převedena do různých knihoven. Ředitel Odstrčil pracoval v letech 1941–1945 jako archivář synodní rady Českobratrské církve evangelické a udržoval kontakty s řadou svých dosavadních ústavních spolupracovníků, a především se zbývajících členy kuratoria, kteří se pravidelně setkávali na tajných schůzkách v jeho vilce na Orechovce.

Záhy po osvobození v květnu 1945 byl ústav obnoven a získal zpět vyklizený dům ve Verdunské ulici, kam byly postupně z Klementina navraceny všechny jeho fondy. Již 4. června 1945 se na Pražském hradě pod předsednictvím prezidenta Beneše konala první schůze obnoveného kuratoria. Prezident Beneš věnoval ústavu, který se dočasně ocitl bez finančních prostředků, milion korun, poté dalšími částkami přispěly Zemský národní výbor v Čechách a některá ministerstva. Plnou obnovu činnosti ústavu však umožnilo až rozhodnutí vlády ze 3. června 1947 o restituci majetku ústavu uloupeného nacistickými okupanty, ve výši 50 milionů Kčs. Teprve poté bylo možno rozšířit počet zaměstnanců a zahájit systematické pořádání fondů i první kroky k ediční a badatelské práci.

Únorový převrat 1948 předznamenal nové nepříznivé perspektivy. Negativní přehodnocení osobnosti a odkazu prvního prezidenta komunistickým režimem bylo jen otázkou času, i když ještě v březnu 1950 se oficiálně v pozitivním duchu připomínalo sté výročí Masarykova narození, zčásti i s participací ústavu. Ředitelem instituce stále zůstával Oskar Odstrčil, v čele kuratoria stanul po smrti prezidenta Beneše filozof, sociolog a demograf František Fajfr, novými členy se stali evangelický teolog J. L. Hromádka, předseda Masarykovy společnosti, a zástupce ředitele ústavu Josef Navrátil. V létě 1949 se ústav se všemi sbírkami opět stěhoval – tentokrát do Kramářovy vily, která sice poskytovala více prostoru, ale pro archivní a knihovní depozitáře nebyla vhodná. Sotva se zde ústav alespoň zčásti zabydlel a zahájil adaptaci budovy pro své účely, musel vilu postoupit předsednictvu vlády a počátkem roku 1951 se přestěhovat do sídla České akademie věd a umění a posléze Československé akademie věd na Národní třídě. V těchto podmínkách se jeho činnost nutně soustřeďovala na přemísťování, uložení a konzervaci archiválií a knih, stranou však zůstávala studijní, ediční a popularizační práce, v onom čase ostatně nežádoucí.

Trojí stěhování během šesti let a vyčerpávající zápas za zachování ústavu se neblaze projevil na zdraví jeho ředitele Oskara Odstrčila: na podzim 1951 těžce onemocněl a 31. října 1951 zemřel. Novým ředitelem se stal jeho dosavadní zástupce Josef Navrátil a kuratorium bylo doplněno o Annu Masarykovou a filozofa Jana Patočku.

V následujících dvou letech sílily odsudky T. G. Masaryka a jeho odkazu ze strany komunistického režimu, vrcholící propagandistickou difamační kampaní po vydání pamfletu *Dokumenty o protilidové a protinárodní politice T. G. Masaryka* počátkem roku 1953. Začaly se objevovat tlaky na likvidaci Ústavu T. G. Masaryka a rozdělení jeho sbírek mezi různé instituce; snaha kuratoria začlenit jej jako celek do struktury nově ustavené Československé akademie věd (1952) skončila neúspěšně. V lednu 1954 byl ústav protiprávním politickým rozhodnutím sekretariátu

N A D A Č N Í L I S T I N A .

My podepsaní tři členové kuratoria nadání

"ÚSTAV T.G.MASARYKA" v Praze v republice Československé, Dr Oskar Odstrčil, Vasil K.Škrach a dr František Veselý stvrzujeme a doznáváme ve jméně svém a svých nástupců, že pan dr T.G.Masaryk, prezident republiky Československé v Praze, založil podle věnovacího listu ze dne 23.července 1932 nadání

" Ústav T.G. Masaryka" v Praze,

darovav k tomuto účelu :

- 1) svou soukromou knihovnu, která měla ke dni 31.prosince 1931 70.000 svazků ;
- 2) svůj soukromý archiv;
- 3) své soukromé museum, t.j. sbírku rozličných darů mu věnovaných;
- 4) cenné papíry, uložené v Zemské bance v Praze v depositu číslo B 23975/10987, označeném zatím jménem Masarykova knihovna v Praze, a to :

5.1/2% st. pokl.pouk.spl. 1/11.1934	800.000.-	s kup.1/11.1932
5 % st. inv. půjčka z r. 1931	1,000.000.-	" 1/8. 1932
6 % půjčka města Brna	260.000.-	" 1/8. 1932
6 % půjčka m. Opavy	297.000.-	" 1/1. 1933
6 % zást. listy Hyp. banky české	300.000.-	" 1/12.1932
6% zást. listy dtto slov. em.	600.000.-	" 1/12.1932
4 1/2 % kom. úp. Zemské banky	1,200.000.-	" 1/10.1932
4 % dtto	500.000.-	" 1/11.1932
4 1/2 % dtto - sloven. em.	520.000.-	" 1/12.1932
6 % zást.listy Hyp. a zeměd.banky mor.	500.000.-	" 1/10.1932
4 1/2 % zást.listy Slez.pozem. a kom. úv. ústavu	200.000.-	" 1/10.1932
4 1/2 % kom.úp. Hyp. a zeměd.banky morav.	300.000.-	" 1/10.1932

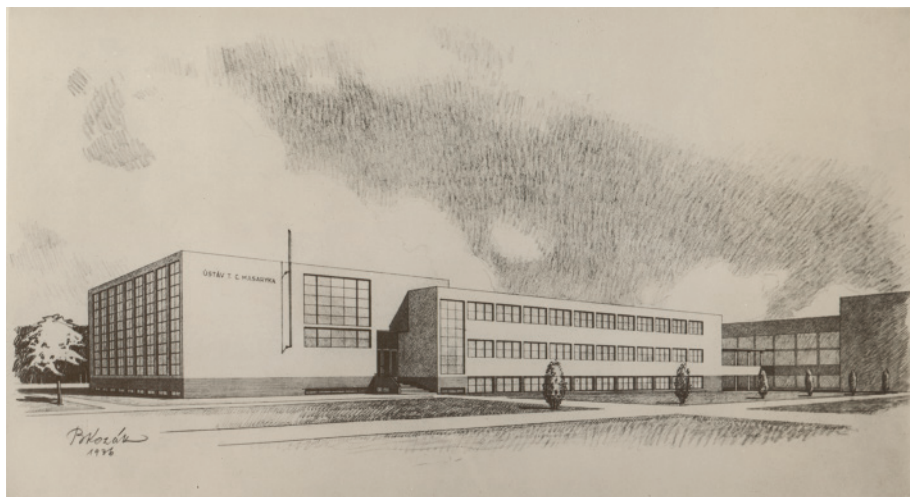
Nadační listina Ústavu T. G. Masaryka obsahující mj. potvrzení členů kuratoria o majetku darovaném T. G. Masarykem ústavu a věnovací listinu z 23. 7. 1932

ústředního výboru KSČ zrušen. Jeho archivní a knihovní fondy byly rozděleny mezi Ústav dějin KSČ (Masarykův archiv a nejcennější část knihovny, čítající 75 140 svazků), Národní a Univerzitní knihovnu (45 044 svazků) a Základní knihovnu Československé akademie věd (84 427 svazků). Předměty z muzejní sbírky byly zčásti postoupeny různým galeriím a muzeím, zčásti zlikvidovány. Nemalé finanční jmění ústavu bylo předáno ministerstvu financí. Dosavadní pracovníci byli převedeni do jiných knihoven a dokumentačních pracovišť a kuratorium ukončilo svoji činnost.

Postupná liberalizace režimu v šedesátých letech přinesla i přehodnocení dogmatických pohledů na historickou roli a odkaz T. G. Masaryka. V létě roku 1967 vzešla z akademických kruhů iniciativa k opětovnému spojení jednotlivých částí Masarykovy knihovny rozptýlených v několika knihovních depozitářích v jeden celek, který by byl následně zpřístupněn badatelům i veřejnosti. Ve víru demokratického procesu na jaře 1968 vyvstala myšlenka na obnovu Ústavu T. G. Masaryka. V jejich intencích se znovu aktivizovalo poslední kuratorium ústavu pod předsednictvím Františka Fajfra, po jeho smrti v únoru 1969 pak profesora Jana Patočky. Tato idea nalezla podporu u rozhodujících politických orgánů a představitelů (například u předsedy Národního shromáždění Josefa Smrkovského), obnovu ústavu „v rozmezí jeho předválečné činnosti“ podpořilo i stanovisko sekretariátu ústředního výboru KSČ. Kuratorium nakonec na jaře 1969 akceptovalo návrh Josefa Zumra, zástupce ředitele Filosofického ústavu Československé akademie věd, aby se Ústav T. G. Masaryka stal samostatným pracovištěm Filosofického ústavu a byl financován z prostředků Akademie věd. Realizaci tohoto řešení však zmařila nastupující normalizace.

Krátce po listopadovém převratu 1989, 4. ledna 1990, rozhodl nově zvolený prezident Václav Havel o obnově Ústavu T. G. Masaryka. Ředitelem ústavu byl jmenován historik Karel Kučera, od léta 1989 předseda obnovené Masarykovy společnosti; ten však již začátkem února 1990 zemřel a na jeho místo v březnu 1990 nastoupil masarykovský badatel a jeden z aktivistů předlistopadového disentu Jaroslav Opat. Současně se ustavilo nové kuratorium ústavu v čele s předsedou filozofem Josefem Zumrem a místopředsdkyní Annou Masarykovou.

Ústav restituoval své někdejší archivní a knihovní fondy, ale nikoliv své nadační jmění. Existoval čistě formálně: bez finančních prostředků, sídla, depozitářů pro uložení rozsáhlých fondů, bez jediné kanceláře s telefonem, bez jediného zaměstnance (i jeho ředitel jej dlouho řídil externě a honorárně). Přestože podle původních představ měl působit při Kanceláři prezidenta republiky, nebyly ani ze strany prezidentské kanceláře, ani dalších státních orgánů učiněny žádné podstatné kroky k zajištění jeho faktické existence, financování, sídla a činnosti – s jedinou čestnou výjimkou ministryně státní kontroly Květoslavy Kořínkové, jež se v mezích svých kompetencí snažila ústavu maximálně pomoci a nakonec se stala členkou jeho kuratoria. V následujících letech bojoval ústav o přežití: své aktivity financoval z jednorázových státních příspěvků a sponzorských darů (především od přesvědčeného masarykovce hraběte Jindřicha Kolowrata), postrádal potřebné pracovní prostory (od roku 1992 sídlil ve čtyřech propůjčených kancelářích ve Filosofickém ústavu Akademie věd v Jilské ulici) i archivní a knihovní depozitáře. Archiv s cennými fondy T. G. Masaryka a E. Beneše byl umístěn v prostorách pražské Invalidovny. Vzдор této své situaci zahájil ústav vydáváním souborné kritické

Návrh budovy Ústavu T. G. Masaryka vypracovaný roku 1936 architektem Bohumírem Kozákem, avšak nikdy nerealizovaný

edice *Spisů T. G. Masaryka*, uspořádal několik mezinárodních vědeckých konferencí a podstatně se podílel na popularizaci odkazu T. G. Masaryka.

Neutěšený stav nakonec vyřešilo začlenění ústavu do rámce Akademie věd České republiky: 1. dubna 1995 vznikl Masarykův ústav Akademie věd České republiky, který byl pověřen úkoly zakotvenými ve *Věnovací listině* Ústavu T. G. Masaryka z roku 1932 a který převzal do své správy Masarykův archiv i knihovnu. Pracovníci Ústavu T. G. Masaryka přešli do Masarykova ústavu AV ČR a jeho dosavadní ředitel J. Opat se stal prvním ředitelem akademického ústavu. Paralelně zůstala zachována nadace Ústav T. G. Masaryka s vlastnickými právy k Masarykovu archivu a knihovně a autorskými právy k Masarykovým spisům, jež byla roku 1998 přeměněna v obecně prospěšnou společnost. Úzce spolupracuje s Masarykovým ústavem, respektive (od roku 2006) Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR, a s Masarykovou společností, podílí se na vydávání *Spisů T. G. Masaryka* i na organizaci konferencí a vzpomínkových akcí k masarykovským výročím a vyvíjí vlastní ediční činnost.

Historie Ústavu T. G. Masaryka odráží nepřetržitou peripetie Masarykova odkazu v půlstoletí po zůstavitelově smrti. Díky obětavosti pracovníků ústavu a členů jeho kuratoria se podařilo zachránit a uchovat nejpodstatnější část Masarykova hmotného dědictví – mimořádně cenný archiv a rozsáhlou, jedinečnou knihovnu. Řízením osudu se nejšťastnější období jeho dějin začalo psát, když se o své poslání podstatně podělil s akademickým Masarykovým ústavem: ve spolupráci s ním po dlouhých desetiletích konečně soustředil svěřené fondy pod jednou střechou, zpřístupnil je veřejnosti, získal vlastní sídlo a úspěšně završil další ze svých úkolů – souborné vydání *Spisů T. G. Masaryka*. Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, který by bez Ústavu T. G. Masaryka nikdy nevznikl, patří dnes k nejúspěšnějším a nejprestižnějším českým vědeckým pracovištím.

Knihovna T. G. Masaryka

Knihovní fond začal vznikat mnohem dříve, než byl Ústav T. G. Masaryka založen, a to již před první světovou válkou za Masarykova profesorského působení ve Vídni a v Praze. Knihovna byla budována systematicky podle studijních zájmů a potřeb svého tvůrce, provázela ho po celý život a sdílela osud jeho odkazu i po jeho smrti v roce 1937.

Základem Masarykovy knihovny byla tzv. **profesorská knihovna**, kterou rozšiřoval i během první světové války, když pobýval v Ženevě (1914/1915), Londýně (1915/1916), Rusku (1917) a Americe (1918). Od roku 1919 byla knihovna umístěna na Pražském hradě v prvním poschodí tereziánského křídla a od roku 1922 měla stálé knihovníky. V roce 1924 pro ni byly podle návrhu Josipa Plečnika upraveny místnosti ve druhém poschodí jižního křídla. Knihovní fond z původních 3500 svazků rostl a stal se základem soukromé knihovny prezidenta republiky.

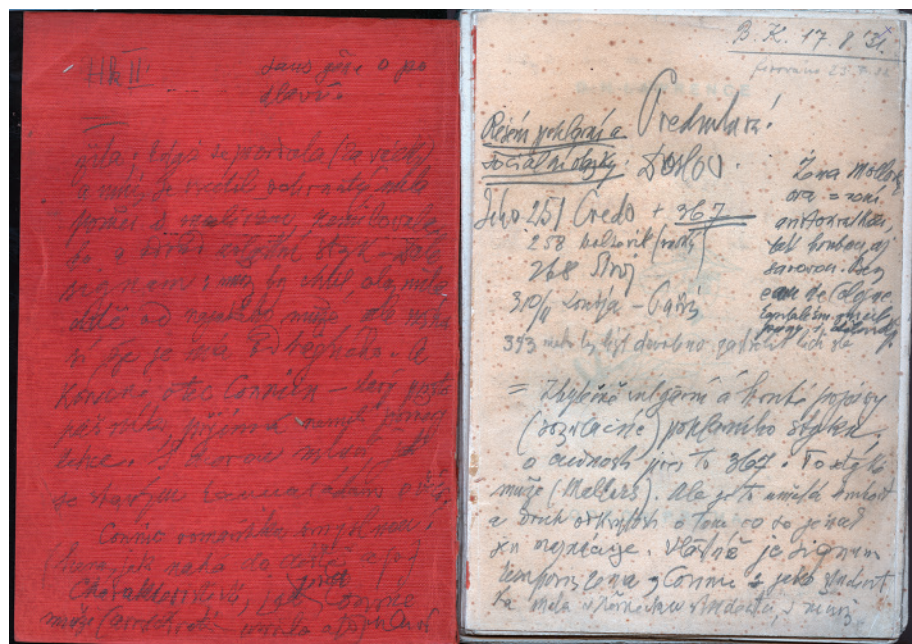
V roce 1932 prezident Masaryk založil nadaci Ústav T. G. Masaryka, jíž věnoval svoji soukromou knihovnu (čítající již 70 000 svazků). Tento odkaz byl naplňován až do roku 1954, kdy byla nadace násilně zrušena a s ní přestala institucionálně a jako jeden samostatný celek existovat i knihovna se svými **204 000 svazky**. Teprve po restitucích v devadesátých letech minulého století bylo Ústavu T. G. Masaryka (dále jen ÚTGM) umožněno pokračovat v jeho původních úkolech.

Ale vraťme se po časové ose zpět do minulosti. Pečlivou akvizicí a také dary (například z osobních knihoven Jana Herbeny, V. K. Škracha, Emanuela Rádl, Jaromíra Doležala) fond rostl a v roce 1937 bylo v knihovně zaznamenáno více než 107 000 svazků. Bohužel se nepodařilo vybudovat odpovídající prostory pro činnost nadace, kam by byly uloženy velké celky knižních a archivních fondů, přestože byla naplánována výstavba budovy na Letné. Proto se po Masarykově smrti musela knihovna několikrát stěhovat. Na podzim roku 1939 projevil o ÚTGM zájem Úřad říšského protektora. Dne 30. dubna 1941 byly gestapem zabaveny všechny sbírky a vybavení, knihovní fondy byly přestěhovány do Klementina. Menší část knih zmizela v knihovně říšského protektora a knihovně semináře východoevropských dějin pražské Německé univerzity, vybrané svazky byly zaslány do Pruské státní knihovny v Berlíně. Po válce sice nadace obnovila svoji činnost, převzala své sbírky, ale v letech 1945–1951 je třikrát stěhovala. Naděje na zachování ÚTGM stále více slábly. V roce 1954 byl Ústav T. G. Masaryka z rozhodnutí politického sekretariátu ústředního výboru KSČ zrušen a knihovna násilně rozdělena mezi různé instituce: původní profesorská knihovna připadla Ústavu dějin KSČ v Rytířské ulici, další fondy se dělily mezi tehdejší Základní knihovnu ČSAV a Národní a Univerzitní knihovnu. Rozdělení celého fondu bylo nešetrné, rozpadl se systém oborového třídění, byly zrušeny kolekce vícesvazkových děl a ročníky periodik. Teprve restituce po roce 1989 vrátily obnovenému ústavu jeho knihovnu a archiv. Instituce však zůstala bez finančních prostředků a bez prostor, a nemohla tak rozvezené fondy převzít. V roce 1995 byl proto správou pověřen nově vzniklý Masarykův ústav AV ČR, později Masarykův ústav a Archiv AV ČR (dále jen MÚA). Knihovní fondy umístěné původně v jeho depozitářích v Praze na Florenci a v Jenštejně byly díky výstavbě nové budovy ústavu postupně od roku 2016 sestěhovány do dvou nových a vyhovujících depozitářů v Praze-Libni. Odhadem bylo takto sceleno 160 000 svazků, téměř 4000 běžných metrů knih. Nekompetentním rozhodnutím při restitucích byla

Depozitář tzv.
profesorské knihovny
T. G. Masaryka, včetně
detailu svazků

Ukázka rukopisu T. G. Masaryka: poznámky k románu Milenec Lady Chatterleyové (D. H. Lawrence, Odeon 1931)

nejcennější část, profesorská knihovna (ač majetek ÚTGM), předána Univerzitě Karlově v Praze. Na základě *Smlouvy o součinnosti* se ovšem po letech podařilo i tuto část fondu (cca 30 000 svazků) scelit se zbytkem fondu pod správou MÚA. Touto cestou MÚA také získal katalogizační záznamy, které byly konvertovány do Souborného katalogu AV ČR.

Díky vládní dotaci i štědré pomoci Akademie věd ČR se po sjednocení knihovního fondu mohlo započít s náročnou katalogizací tohoto jedinečného kulturního bohatství, což bylo základním předpokladem pro to, aby knihy mohly být převedeny do elektronického katalogu (včetně Souborného katalogu ČR) a tím i zpřístupněny veřejnosti.

V roce 2017 se ústavu podařilo získat mimořádnou vládní dotaci, která odstartovala logisticky, organizačně i finančně náročnou etapu katalogizace (tj. ručního přepisu základních údajů o svazcích do elektronického systému). Tyto finance vystačily na první dva roky práce; aby celý proces mohl být doveden do úspěšného konce, podařilo se další finanční prostředky získat přímo od Akademie věd ČR a díky nim bude katalogizace v roce 2022 dokončena a knihovna tak plně zpřístupněna všem potenciálním čtenářům. Během těchto let dokázal zkušený tým navzdory pandemické situaci zpracovat více než 144 000 svazků. Postupně byla zpracovávána dobová periodika (2600 titulů) a na 350 oborů a podoborů monografií, podle kterých byla knihovna původně uspořádána. Obory (od humanitních věd, antické literatury a světové beletrie přes statistiku, architekturu, umění, gastronomii, atlasy, hudebniny, kalendáře a módu k přírodním vědám) byly zpracovávány do signatur. Rukopisy a prvotisky, tisky 16.–19. století jsou součástí unikátní sbírky plzeňského bibliofila Rudolfa Hirsche, která byla zakoupena v roce 1938. Zahrnuje celkem 60 000 svazků, z toho 11 500 starých tisků (vydaných do roku 1800).

Již v předchozích letech byl fond využíván interními badateli (například obory česká politika, masarykiana, světová válka, státověda, náboženství, filozofie, historie, sociologie, právověda), a tak si knihovníci byli vědomi toho, jaké poklady lze v knihách nalézt. Proto byla do katalogizace zařazena i pole, podle nichž lze na základě speciálního návodu objevovat například kolekce starých tisků, kolekce tisků 19. století nebo tituly s cennými Masarykovými rukopisnými poznámkami a texty (Masaryk knihy používal jako studijní materiál, zdroj informací). Podle návodu na webových stránkách MÚA lze dnes v katalogu nastavit filtry, které umožní vyhledávat svazky s podpisy a dedikacemi uměleckých a politických osobností té doby (kromě Masarykovy rodiny např. J. Demla, O. Scheinpflugové, bratři Čapků, J. Durycha, F. Werfela, R. Medka, S. Renaud-Reynkové, R. Jesenské, O. Sedlmayerové, J. B. Foerstera aj.), *ex libris*, vlastnická osobní a heraldická razítka, vložené archiválíe apod. Každá část fondu vyžadovala jiný přístup, jinou metodiku zpracování. Některé knihy jsou psány jazyky, se kterými se katalogizátoři zatím nesetkali, včetně obrázkového písma (hebrejšтина, cyrilice, řečtina, africké jazyky, maorština, malajština, japonština, Braillovo písmo, indické kaligrafické písmo apod.). Z toho důvodu jsme navázali spolupráci také s odbornými překladateli.

Dobrodružství v knihovně však zatím nekončí. Po z katalogizování celého fondu se pokusíme o srovnání stávajícího složení fondu se záznamy v původních evidenčních knihách, abychom zjistili, které svazky nám nebyly navráceny nebo se v čase ztratily.

Zájem o fond projevují nejenom tuzemští a zahraniční badatelé. Velmi nás těší také zájem institucí, které zde čerpají podklady pro své výstavy a publikace. Věříme,

že se nám podařilo Knihovnu T. G. Masaryka zpřístupnit a tím naplnit původní poslání tohoto fondu. Téměř po sedmdesáti letech je Masarykova knihovna nejenom soustředěna na jednom místě, ale i zaznamenána v jednom společném katalogu.

Archiv

Archiv T. G. Masaryka, respektive Archiv Ústavu T. G. Masaryka, zpočátku tvořil pouze osobní archiv T. G. Masaryka, který se stal v červenci 1932 součástí nově zřízeného Ústavu T. G. Masaryka, jemuž jej zůstavitel věnoval. Archiv pak sdílel osudy tohoto ústavu a spolu s ním se i mnohokrát stěhoval. Po likvidaci Ústavu T. G. Masaryka roku 1954 byl archiv převzat Ústavem dějin KSČ (později přejmenovaným na Ústav marxismu-leninismu) a umístěn v jeho budově v Rytířské ulici na Starém Městě pražském. Zde zůstal až do jara 1990, kdy jej znovu převzal obnovený Ústav T. G. Masaryka a v červnu 1990 jej přestěhoval do prostor Vojenského historického archivu v karlínské Invalidovně. Roku 1995 převzal odbornou péči o archiv nově vzniklý Masarykův ústav Akademie věd České republiky. V roce 1999 byl tento archiv, registrovaný od roku 1997 jako archiv zvláštního významu, přemístěn spolu s ostatními úseky Masarykova ústavu do domu v ulici Na Florenci č. 3. Po spojení Masarykova ústavu a Archivu AV ČR na počátku roku 2006 byl přestěhován do sídla společného ústavu v Gabčíkově ulici č. 10 v Praze 8 – Libni.

Osobní archiv T. G. Masaryka se stal základním fondem Archivu Ústavu T. G. Masaryka, který se postupně rozšiřoval o další fondy, zejména písemné pozůstalosti členů Masarykovy rodiny, písemnosti samotného Ústavu T. G. Masaryka a osobní archiv Edvarda Beneše. Po roce 1990 se archiv nově rozrostl o archivní materiál z činnosti Masarykovy společnosti a Společnosti Edvarda Beneše, z akviziční činnosti a postupného zpracovávání stávajících fondů o písemné pozůstalosti Jaromíra Smutného, Hany Benešové, Lva Sychravy, Eduarda Táborského, sbírky Vladimíra Klecandy a Jana Fialy, fondy Josefa Kaizla, Jaroslava Císaře, Pavla Bächera, Jiřího Doležala, Jindřišky Wurmové, Anny Christitch, Zbyňka Zemana, Jana Jíny a také fondy bývalých zaměstnanců, např. Ludmily Kloudové, Vojtěcha Fejla a Stanislava Poláka. Přibyla sbírka masarykian Antonína Hlaváčka, sbírka Varia a další drobné přírůstky.

V době přípravy brožury – v únoru 2022 – měl archiv evidováno v evidenčním listu NAD 41 fondů. Celkový rozsah byl téměř 550 bm archiválií. Mezi nověji zpracované fondy patřil fond Edvarda Beneše, inventář v šesti svazcích byl publikován v roce 2013. Postupně je nově zpracováván rozsáhlý fond T. G. Masaryka, archiválie jsou podrobně katalogizovány a po dokončení dílčích inventářů budou k dispozici badatelské veřejnosti. V říjnu 2019 byl zpřístupněn na webových stránkách ústavu katalog Tomáš Garrigue Masaryk. Válka. 1875–1939 (726 s.). V roce 2021 byla dokončena inventarizace části fondu T. G. Masaryk. Osobní. (1780) 1841–1940. Pokračuje podrobná inventarizace části fondu Republika. Archiv ÚTGM je prvořadým zdrojem pramenů při vydávání edic Spisy TGM a Korespondence TGM.

V **digitálním fotoarchivu** jsou z části Archiv Ústavu T. G. Masaryka uloženy fotografie zatím z osmi archivních fondů: Edvard Beneš (3094 ks), Hana Benešová (36 ks), Jan Fiala (161 ks), Maffie. Edvard Beneš (21 ks), T. G. Masaryk (11 736 ks),

terlance nerávislosti
dne října 1918
přechmů vředem československého státu.

Čechové a Slováci mají přirozené a historické právo na
samostatný a nerávislý stát.
Když československý stát byl zrušen v VII. st. Čechy častěji
samostatně než do 1526; v tomto roce spojily se
s Rakouskem a Maďarskem v personální unii, avšak Rakousko-
maďarští se nemohli unii přeměnit na reálnou a na konec germa-
nizovali a centralisovali vyvést jednotný stát. K tomu konci
upravili rakouského císařství, jehož hlavním státem se staly
a zrušili zejména katolické potlačující církve husitské a
bratrské křesťanství a jehovismu. Revoluce r. 1848 stala se památkou
pro ukončení absolutismu ve střední Evropě; postupně
důstojnost, jako církve, křesťanství, zrušovali mezi národní samostat-
nou českou státem a křesťanství 1804 přiváděli Rakousko na
jednotu císařství. V r. 1867 neoprávněnému a nelegálnímu
jednání Rakouska a Maďarska absolutismus, jak
Mlýnský odpor, a na církvi jen v r. 1848
v r. 1848. Čechové přivele postavení při centralisaci a
lidskému a desítky na knízi Ferdinanda I. z. v. církve
v r. 1848 a 1848, již centralism církve byl

První návrh *Prohlášení nezávislosti československého národa* z 18. října 1918, který vypracoval T. G. Masaryk ve Washingtonu – tzv. *Washingtonské deklarace*

Jaromír Smutný (745 ks), Ústav T. G. Masaryka 47/1 (102ks) a Ústav T. G. Masaryka 47/2 (3696 ks). Fotografie z těchto fondů byly průběžně digitalizovány a od roku 2003 ukládány do databáze. Tyto digitalizované fotografie byly zpřístupněny široké badatelské veřejnosti prostřednictvím databáze Digitální fotoarchiv (VadeMeCum)

Nejdražší rodičové!
 Já přijedu v pondělí po neděli květné; snadže se
 dozvím v p. Satory přes noc pak bych teprve v
 nitru (8. dubna) domů dojel; rád bych si vzal svého
 přítele Herberta sebou, nevím však jeli místa.
 Kdyby ta světnička byla kterouž tonkráte Ludvík
 měl, mohl by se mnohá jíti; jinak arci to ne,
 přijde. Prosím píše mi dříve bych věděl jak
 a co. Martin nebude moci přijet, jelikož by jin-
 den mohl zůstat doma. Líbá Vás
 Váš
 Jan

KOK-III-44

Jeden z nejstarších zachovaných Masarykových dopisů zasláný z Vídně rodičům roku 1873

po spojení Masarykova ústavu AV ČR s Archivem AV ČR v roce 2006. Aplikace pro přístup po internetu je dostupná přes stránky Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

V Archivu ÚTGM, který mj. schraňuje fondy dvou československých prezidentů T. G. Masaryka a Edvarda Beneše, je uložena celá řada výjimečných archiválií. Jde zejména o osobní dokumenty T. G. Masaryka, např. diplom doktora filozofie z 10. března 1876 vystavený vídeňskou univerzitou, dokumenty k Masarykovu působení na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě, různé průkazy a legitimace. Hojně využívaná je korespondence, která se nachází v samostatném oddílu Korespondence i v jednotlivých částech Masarykova fondu. Z šíře Masarykových kontaktů je zřejmé, jaký význam měla korespondenční výměna jak pro vědecké působení T. G. Masaryka, tak pro jeho veřejnou a politickou činnost.

V roce 2018, kdy jsme si připomínali sté výročí vzniku ČSR, se největší pozornosti těšil Masarykův rukopis prvního návrhu tzv. Washingtonské deklarace z poloviny října 1918. Jde o Prohlášení nezávislosti československého národa jeho prozatímní vládou, které sepsal Masaryk na sklonku první světové války v USA. Deklarace vyhlášovala svrchovanou a nezávislou Československou republiku a odmítla možnost autonomie v rámci Rakouska-Uherska s odvoláním se na historická práva Čechů a právo na sebeurčení pro Slováky. Obsah a struktura deklarace jsou ovlivněny americkou Deklarací nezávislosti.

Korespondence T. G. Masaryka

Tomáš Garrigue Masaryk patřil ke generaci, pro kterou bylo psaní dopisů samozřejmým způsobem komunikace. Za svůj život poslal a přijal tisíce dopisů a většinu z nich si uschoval. I na svých četných cestách korespondoval a ani tyto dopisy nevyhazoval, ale vozil s sebou. Například jen z doby první světové války, kdy pobýval v Itálii, Švýcarsku, Anglii, Francii, Rusku, Japonsku i Spojených státech, se jich dochovaly stovky.

Ani poté, co se Masaryk stal prezidentem, se neoprostil od svého zvyku psaní dopisů. Úřední korespondenci sice již vyřizovali a koncipovali úředníci prezidentské kanceláře, ale Masaryk stále psal soukromé listy a jeho poznámky a úpravy nalézáme i v úředních dopisech.

Korespondence se stala podstatnou součástí Masarykova osobního archivu. Máme přímé doklady o tom, že roku 1933 se začalo s jeho systematickým pořádáním. Základní soubor dokumentů byl dále doplňován: materiály se kupovaly nebo půjčovaly pro zhotovování fotokopií a opisů. Takto byl dán základ komplexnímu souboru Masarykovy přijaté a odeslané korespondence. Ve své době šlo o promyšlený systém, který odpovídal významu prvního československého prezidenta.

Základ uspořádání archivu byl nepochybně dán v době první republiky. Specifický systém, který se částečně zachoval do současnosti, komplikuje práci editorům korespondence. Originální korespondence se totiž fakticky nachází ve všech částech fondu. V současné době, kdy se Masarykův fond nově katalogizuje, se tyto písemnosti podchycují a pomocí klíčových slov je lze i snadněji vyhledat. Značná část Masarykovy korespondence zůstává nadále rozptýlena v řadě českých archivů a muzeí i v pamětových institucích v Evropě a Americe.

V samotném archivu můžeme nalézt stovky dopisů adresovaných T. G. Masarykovi. Jsou podepsány jmény známých a slavných osobností i naprosto neznámými lidmi. Masaryk si psal se vzdělanci, filozofy, politiky, literáty, žurnalisty... K významným patří korespondence s rakouskými filozofy Franzem Brentanem a Edmundem Husserlem, profesorem vídeňské univerzity a lékařem Eduardem Albertem, žurnalistou Heinrichem Kannerem, skotským historikem R. W. Seton-Watsonem, francouzským historikem Ernestem Denisem, ruským spisovatelem L. N. Tolstým či americkým průmyslníkem Richardem Cranem a prezidentem Woodrowem Wilsonem. Z českých osobností můžeme jmenovat politiky Karla Kramáře, Josefa Kaizla, Edvarda Beneše, spisovatele Jana Herbena, J. S. Machara, Leandra Čecha a další. Bohatá korespondence přibližuje Masarykovo cílené budování korespondenčních sítí a způsoby komunikačních strategií.

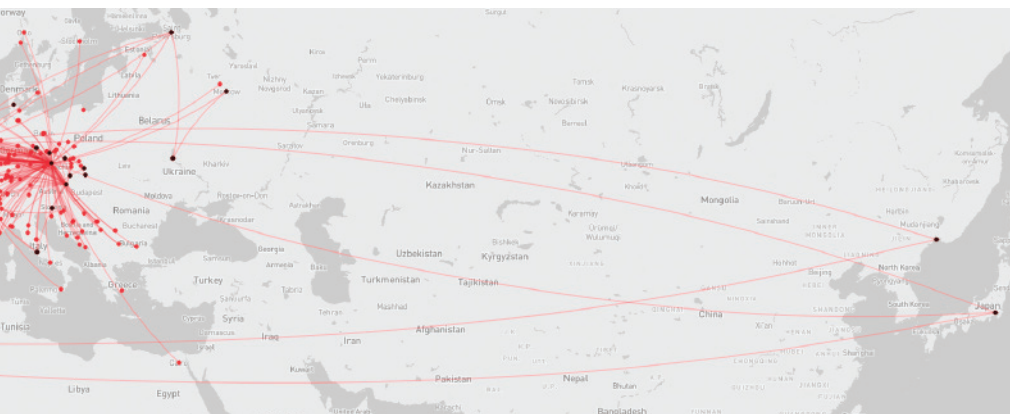
Již za Masarykova života byla část jeho korespondence publikována – šlo o jednotlivé dopisy, výběry korespondence i celé edice. Přední platformou se stal *Masarykův sborník, časopis pro studium života a díla T. G. Masaryka*. Kromě starších dopisů z doby předválečné či z války zde byly publikovány i ryze aktuální dopisy, např. americkému prezidentovi Calvinu Coolidgeovi z roku 1924 či J. S. Macharovi z téhož roku, ve kterém Masaryk reaguje na Macharovu rezignaci na post generálního inspektora armády. Masaryk dokázal i kontrolovat zveřejňování své písemné komunikace. Když se na něj obrátil historik Zdeněk Tobolka se žádostí o zapůjčení a využití Kaizlových dopisů, odmítl.

Spisy T. G. Masaryka – monumentální ediční projekt o čtyřiceti svazcích

Masaryk během svého života publikoval stovky textů, které se týkaly mnoha různých oborů a společenských oblastí a jejichž žánrové spektrum bylo nadmíru pestré (odborné monografické práce, analytické, naučné, úvahové či přehledové studie, politické a polemické články, literární kritiky, referáty, přehledy, glosy, prohlášení, přednášky, rozhovory, vzpomínky, literární skici atd.). Mnoho svých textů v periodickém tisku Masaryk nesignoval nebo je podepisoval šiframi, texty byly také často přetiskovány a publikovány v různých jazycích – bibliografické podchycení Masarykova díla proto představuje nanejvýš složitou disciplínu. Masaryk sám nepovažoval po roce 1918 za nutné vydat své práce souborně, především proto, že mnohé z nich reagovaly na konkrétní podnět a časovou potřebu a nepřekračovaly podle něj svůj dobový význam, některá knižní díla také zamýšlel přepracovat. Zároveň se však záhy po vzniku Československé republiky objevily snahy Masarykova díla znovu vydávat a seznamovat tak širší veřejnost s myšlenkami prvního prezidenta.

Od roku 1923 byl proto pověřen Vasil Kaprálek Škrach coby prezidentův tajemník vydáváním a reeditováním Masarykových prací. Kratší texty objevoval pro *Masarykův sborník*, který redigoval, vedle toho vypracoval projekt Spisů rozvržený do 32 svazků. Škrachovým záměrem bylo poskytnout čtenáři věcnou orientaci, koncipoval jej proto tematicky, ačkoliv si uvědomoval obtíže spojené s rozřizováním členitého díla. Přes průtahy způsobené jednak Masarykovou neochotou texty revidovat a autorizovat, jednak tematickým pojetím i nedostatečným bibliografickým podchycením se podařilo do roku 1939 vydat prvních sedm svazků. Za války Škrach tragicky zahynul (v roce 1943 byl popraven), na jeho projekt Spisů však bylo po roce 1945 navázáno: Josef Navrátil pečlivě reeditoval některé svazky a v obnoveném Ústavu T. G. Masaryka byla ustavena komise, která vypracovala pozměněný plán Spisů obsahující celkem 48 svazků. S několika korekturami byl převzat Škrachův rozvrh

Vizualizace databázového zpracování odeslané a přijaté korespondence T. G. Masaryka se zahraničím před rokem 1918

T. G. MASARYK HILSNERIÁDA

Texty z let 1898–1900

SWAZEK PRVNÍ
1898–1899

Jeden ze 40 svazků ediční
řady *Spisy T. G. Masaryka*
vycházející od roku 1993

včetně tematických souborů drobnějších prací (například soubor statí sociologických, pedagogických, autobiografických, texty o marxismu, o Rusku, o antisemitismu). Nový byl návrh na třísvazkovou edici korespondence a bibliografii Masarykova díla.

Do Spisů měly být také zařazeny „hotové“ Masarykovy rukopisy. Práce na Spisech pokračovaly do zrušení Ústavu T. G. Masaryka v roce 1954. V roce 1968 se sešlo kuratorium Ústavu TGM a znovu zahájilo rozpravu o Spisech, práce však byla záhy přerušena. Díky iniciativě Jiřího Fraňka se v polovině osmdesátých let začalo v prostředí disentu diskutovat o strojopisném vydávání Masarykových Spisů. Názory vykrystalizovaly do dvou koncepcí – jedna vycházela z tradičního tematického členění, druhá navrhovala princip chronologický. Po znovuzřízení Ústavu T. G. Masaryka v roce 1990 byla ustavena nová redakční rada, jejímž předsedou se stal Jaroslav Opat. Na její půdě proběhla generální debata o koncepci Spisů, přičemž na základě hlasování se prosadil návrh chronologické koncepce předložený Jiřím Brabcem, který se následně stal i vedoucím redaktorem (od roku 2004 i předsedou redakční rady). Výhodou zvolené koncepce je její přehlednost i při tak velkém rozsahu.

Příprava Spisů TGM probíhala s institucionálním zázemím, od roku 2000 ve spolupráci Ústavu T. G. Masaryka a Masarykova ústavu AV ČR, respektive (od roku 2006) Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Po třech desetiletích tak mohl být projekt Spisů doveden do zdárného konce, mezi lety 1992 a 2022 vyšlo celkem 40 svazků, z nichž každý je opatřen ediční poznámkou a stručnými vysvětlivkami. Prvních patnáct svazků obsahuje kritická vydání Masarykových knižních děl, další svazky texty publikované v periodickém tisku, mezi něž jsou dle chronologického klíče vkomponovány svazky parlamentních projevů a univerzitních přednášek, samostatné

Spisy TGM

1. Sebevražda. 2. Základové konkrétné logiky. 3. Pokus o konkrétní logiku. 4.-5. Univerzitní přednášky. 6. Česká otázka. Naše nynější krize. Jan Hus. 7. Karel Havlíček. 8. Moderní člověk a náboženství. 9.-10. Otázka sociální. 11.-13. Rusko a Evropa. 14. Nová Evropa. 15. Světová revoluce. 16. Juvenilie. 17. Přednášky a studie z let 1882-1884. 18. Z počátků Athenaea (1883-1885). 19. Boje o Rukopisy (1886-1888). 20. Slovanské studie a další práce z let 1889-1891. 21. Parlamentní projevy 1891-1893. 22. Naše doba (1892-1894). 23. Mezi literaturou a politikou (1895-1897). 24. Hilsneriáda 1, 2 (1898-1900). 25. Ideály humanitní a další práce z let 1901-1903. 26. Z bojů o náboženství (1904-1906). 27. Bojo poslanecký mandát (1907-1910). 28. Politika vědou a uměním (1911-1914). 29. Parlamentní projevy 1907-1914. 30. Válka a revoluce 1 (1914-1916). 31. Válka a revoluce 2 (1917). 32. Válka a revoluce 3 (1918). 33. Cesta demokracie 1 (1918-1920). 34. Cesta demokracie 2 (1921-1923). 35. Cesta demokracie 3 (1924-1928). 36. Cesta demokracie 4 (1929-1936). 37. Karel Čapek: Hovory s TGM. 38. Emil Ludwig: Duch a čin. 39. Programy Masarykových politických stran (1900-1912). 40. Seznam spisů. Rejstříky.

svazky tvoří Čapkovy *Hovory s TGM* a Masarykovy rozhovory s novinářem Emilem Ludwigem *Duch a čin*. Předposlední svazek shromažďuje programové projevy politických stran, jež Masaryk v předválečném období vedl, Spisy uzavírá generální rejstřík. Veřejnosti se díky tomuto náročnému edičnímu projektu, který svým rozsahem nemá v našem prostředí po roce 1989 obdoby, takřka po sto letech od prvních plánů dostává v úplnosti do rukou Masarykovo dílo v češtině, přičemž mnohé texty zde vycházejí vůbec poprvé knižně. Masaryk v nich promlouvá k české společnosti v mnoha rolích a často dosud málo známým nebo neznámým hlasem. Jak potvrzuje Jiří Brabec, „vytváří [tento celek] základní východiska pro výklad Masarykovy tvorby a zároveň jakousi hráz proti dezinterpretacím Masarykova odkazu“.

Mapování kulturní paměti prostřednictvím portálu Po stopách T. G. Masaryka

(tg-masaryk.cz, tgm@mua.cas.cz)

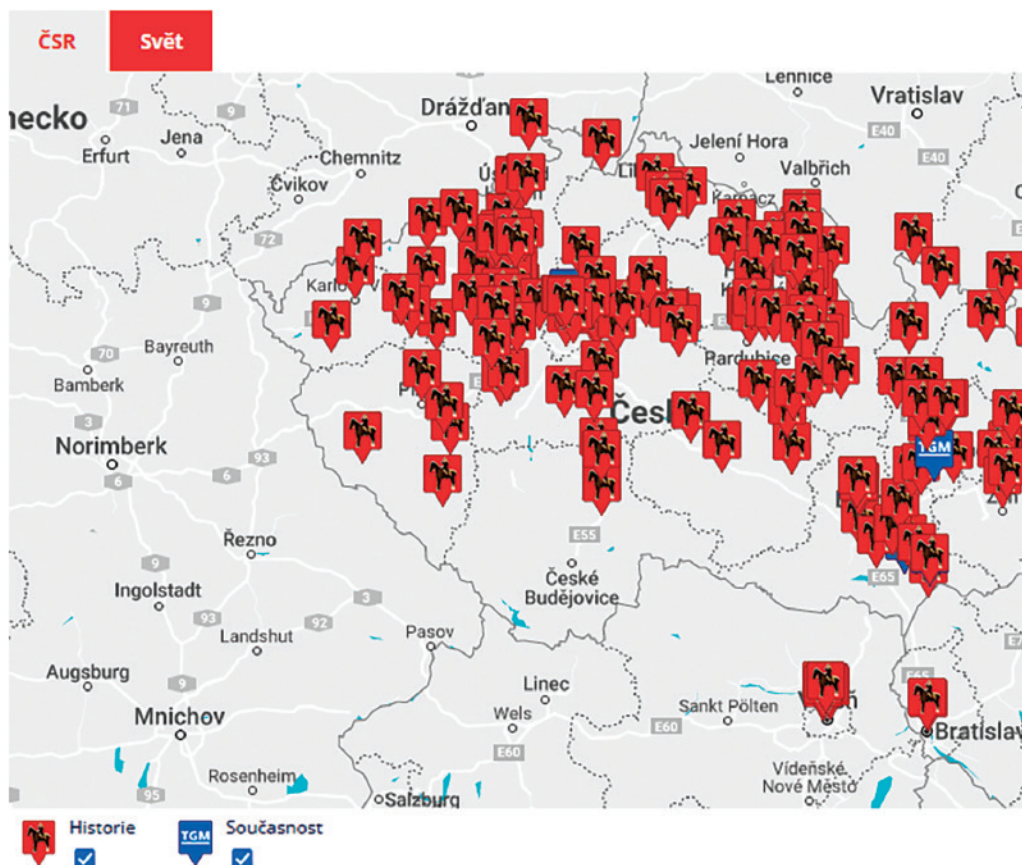
Portál *Po stopách T. G. Masaryka* byl spuštěn v roce 2017 u příležitosti připomínání osmdesátého výročí úmrtí T. G. Masaryka díky finanční podpoře programu Strategie AV 21. Slouží jednak k popularizaci masarykovského bádání rozvíjeného na půdě MÚA AV ČR, jednak k přímému zapojení široké veřejnosti při mapování stop spojených s osobností prvního československého prezidenta na území České a Slovenské republiky i jinde ve světě. Hlavní část webu představuje interaktivní mapa, která formou stručných hesel a bohatého obrazového materiálu zachycuje vztah k T. G. Masarykovi na stovkách míst. Hesla přibližují životní dráhu T. G. Masaryka a jeho rodiny, prezidentské cesty a také příběhy pomníků, soch, bust a dalších objektů, které vypovídají o politicky řízeném odstraňování Masarykova odkazu z veřejného prostoru a otevírají tak otázky konstruování historické paměti,

Masarykova kulta a cílů jeho osobních či prezidentských cest. Popularizační projekt se tak přirozeně stává určitým generátorem problémů i pro další odborný výzkum. V pozadí portálu funguje samostatná databáze, která umožňuje efektivní třídění či transfer dat.

Díky digitalizovanému fotoarchivu ÚTGM, přístupnému na webu MÚA AV ČR, jsou jednotlivá hesla doplněna fotografiemi, mnoho zveřejněného obrazového materiálu (zachycujícího T. G. Masaryka, jeho blízké a další významné osobnosti během oficiálních událostí i v každodenních situacích rodinného života či Masarykovy pomníky) však pochází od dobrovolníků a partnerských institucí. Důležitým prvkem celého portálu je totiž již zmíněný participativní rozměr, který upřednostňuje navazování spolupráce s lokálními partnery (muzea, archivy, knihovny, místní samosprávy) či jednotlivci zájmovými se o regionální dějiny. Právě oni vytvářejí značnou část obsahu, který je následně editován a v případě potřeby doplněn.

Uživatelům webu také v tabulkových přepisech nabízíme jedinečné archivní materiály jako dochované části diáře prezidenta republiky nebo soupis oficiálních

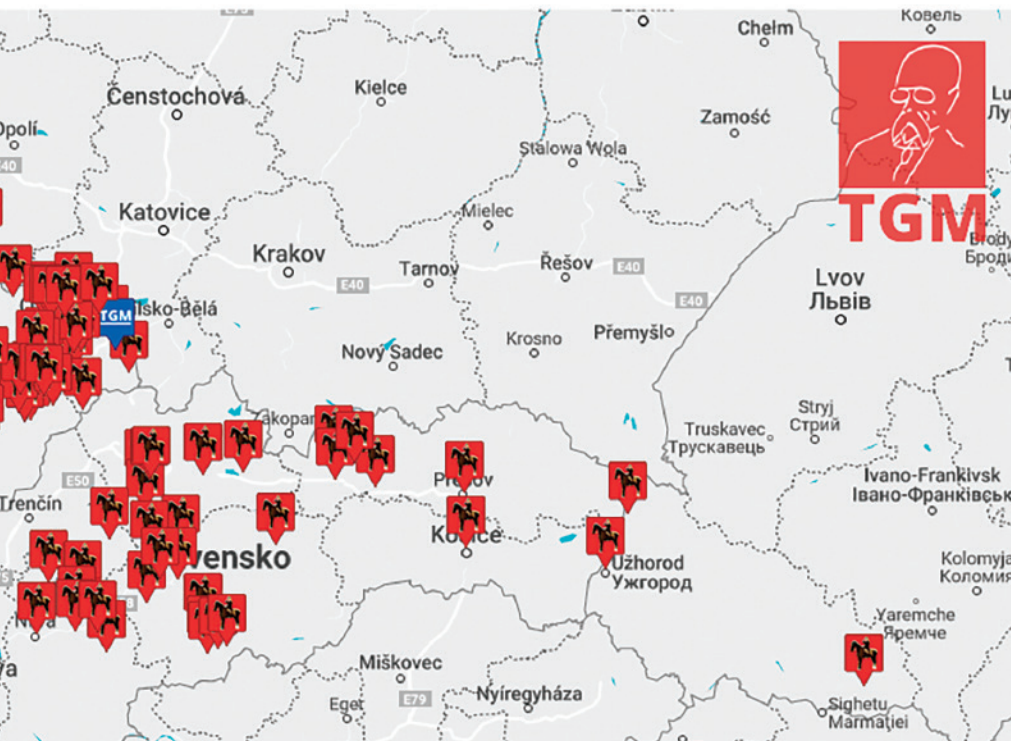
Interaktivní mapa zobrazující místa paměti spjatá s osobností T. G. Masaryka

novinky

publikace

prezidentských cest na základě fondů uložených v Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Nashromážděná data a příběhy nacházejí své využití i v edukativních programech pro školy, během dnů otevřených dveří v MÚA AV ČR nebo Týdne vědy a techniky AV ČR.

Kam dále

Jiří Brabec. Osmdesát let marných snah o vydání Masarykových spisů. *Masarykův sborník* 8. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1993, s. 64–72; Jiří Brabec. Příběh Masarykových spisů. In: Eva Broklová, Dagmar Hájková, Josef Tomeš, Richard Vašek (Eds.). *Mám jen knihy a skripta, cenná práce životní. Vydáno u příležitosti sedmdesátého výročí založení Masarykova ústavu*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, s. 57–67; Eva Broklová, Dagmara Hájková, Josef Tomeš, Richard Vašek (Eds.). *Mám jen knihy a skripta, cenná práce životní. 70 let Masarykova ústavu. Studie a dokumenty*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2002; Spisy T. G. Masaryka. Otázky pro Jiřího Brabce, vedoucího redaktora Spisů T. G. Masaryka. *Zpravodaj Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR, v. v. i. (mua.cas.cz) za rok 2017*. Praha: MÚA AV ČR, 2018, s. 28–29; Michaela Tydlitátová. Vášeň pro knihy. Utajená sbírka Rudolfa Hirsche. In: *Dějiny a současnost*, roč. 28, č. 10, 2006; Michaela Tydlitátová. Utrdit neutřiditelné: část historického fondu Ústavu T. G. Masaryka zpřístupněna. In: *Knihovna*, roč. 25, č. 1, 2014; Josef Zumr. *Dějiny Ústavu T. G. Masaryka*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, o. p. s., 2012.

Důležité odkazy

www.mua.cas.cz

<http://vademecum.mua.cas.cz/vademecum/>

tg-masaryk.cz

<http://historicka-korespondence.cz/projekty/korespondencni-site-t-g-m/>

Nejvýznamnější projekty řešené v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR

Unlikely refuge? Refugees and citizens in East-Central Europe in the 20th century: projekt podpořený Evropskou výzkumnou radou (ERC Consolidator Grant), v jehož rámci mezinárodní výzkumný tým pomocí komparativního historického výzkumu kombinovaného s multidisciplinárními přístupy zkoumá problematiku uprchlictví v zemích vzniklých v roce 1918 na troskách habsburské monarchie (Polsko, Československo, Rakousko, Maďarsko, Jugoslávie) v průběhu 20. století.

Sociální mobilita elit ve středoevropských regionech (1861–1926) a tranzice imperiálních zkušeností a struktur v národních státech: projekt podpořený Grantovou agenturou ČR v rámci programu EXPRO analyzuje a srovnává transformační procesy moderních evropských společností na příkladu dvou vedlejších regionů habsburské monarchie: Čech a Sedmihradska. Soustředí se na otázku, jak sociální mobilita, vzdělání, rodinné a další vazby elitních sociálních skupin přispívaly k (de)stabilizaci společnosti jako celku.

Staré mýty, nová fakta: české země v centru hudebního dění 15. století: projekt podpořený Grantovou agenturou ČR v rámci programu EXPRO se soustřeďuje na reinterpretaci výkladu českých hudebních dějin 15. století a jejich zasazení do širšího evropského kontextu.

Obrazy vědy v Československu 1918–1945–1968: projekt podpořený AV ČR v rámci prémie Lumina quaeruntur, jehož východiskem jsou změny, které ve vnímání vědy nastaly po první světové válce. Projekt má za cíl zkoumat „obrazy vědy“ – představy o úloze a zdrojích vědy i povahu hlavních epistemologických konceptů – v bouřlivých prvních padesáti letech existence samostatného Československa.

Vývoj moderní parlamentní kultury v českých zemích a Československu: projekt podpořený Ministerstvem kultury ČR v rámci programu NAKI II, jehož cílem je zpracování vývoje české moderní parlamentní kultury s využitím metod a nástrojů digital humanities a jeho prezentace široké veřejnosti. Jedním z výsledků bude i vytvoření elektronické a veřejně přístupné databáze všech volených (a kooptovaných) parlamentních zastupitelů (poslanců i senátorů) na našem území v letech 1848 až 1992.

Mezinárodní korespondenční síť T. G. Masaryka a vznik Československa v roce 1918: projekt podpořený Ministerstvem kultury ČR v rámci programu NAKI II, jehož cílem bylo mapování mezinárodních korespondenčních sítí akademika a politika T. G. Masaryka v letech 1870–1918. Prostřednictvím shromáždění a digitalizace Masarykovy korespondence se zahraničím vznikla specializovaná mapa, která ukazuje vytváření korespondenčních sítí T. G. Masaryka před první světovou válkou.

V červenci 2022 uplynulo devadesát let od zřízení Ústavu T. G. Masaryka, první prezidentské knihovny v Evropě, která měla za úkol pečovat o odkaz prvního československého prezidenta a nadále jej rozvíjet. Následné historické události, válečný konflikt a doba komunistické totality ovšem zcela znemožnily fungování ústavu, některé jeho sbírky se ztratily, další byly účelově rozděleny či předány do správy jiných institucí. Teprve po pádu komunistického režimu mohl být ústav obnoven, jeho neutěšený personální a finanční stav ovšem vyřešilo až zřízení Masarykova ústavu v rámci Akademie věd ČR. Publikace ukazuje složitý vývoj, kterým Masarykův odkaz v podobě jeho archivu a knihovny prošel, představuje tradici i současný stav výzkumu osobnosti T. G. Masaryka, jeho života a díla v kontextu politických, sociálních či náboženských dějin druhé poloviny 19. a 20. století, a zároveň obsahuje důležité odkazy pro případné zájemce o tuto problematiku.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

Michal Křížek: **Abelova cena za matematiku**

Jan Hasil: **Odhalování minulosti Letenské pláně**

Eva Kallabová, Petr Halas: **Vcházení do obrazů a fotografií**

DOSUD VYŠLO:

Jaroslav Pánek: **Josef Janáček**

Jan Vít: **Jan Patočka**

Radomír Vlček: **Josef Macůrek**

Edice Věda kolem nás | Prostory společné paměti

Tradice a současnost masarykovských studií | Jana Dvořáková, Dagmar Hájková, Helena Kokešová, Lucie Merhautová, Jakub Štofáník, Josef Tomeš, edičně připravil Martin Klečacký

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., Nakladatelství Academia. Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba Serifa. Technická redaktorka Kateřina Sedmíková. Odpovědná redaktorka Petra Královcová. Vydání 1., 2022. Ediční číslo 12953. Tisk **SERIFA®**, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5.

ISSN 2464-6245

Evidováno MK ČR pod e. č. E 22344

Další svazky získáte na:

www.vedakolemnas.cz | www.academia.cz